

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . . . 5.— " "
četrt leta . . . . . 2.50 " "
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslaša, razpise, služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za pisanja je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
dvakrat . . . . . 14 " "
trikrat . . . . . 12 " "
za nadaljnja uvrščenja od petit-vrste po 10 h.
Osnovna sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 22. marca 1918.

Vabilo

na

sejo upravnega odbora

in vseh štirih odsekov Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva,

ki se vrši

v četrtek, dne 28. marca 1918, ob pol 2. popoldne v prostorih Učiteljske tiskarne v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.

DNEVNI RED:

1. Konstituiranje vseh štirih odsekov.
2. Konstituiranje upravnega odbora.
3. Skupno posvetovanje upravnega odbora z odseki.
4. Došli predlogi se odkažejo odsekom.
5. Predlogi in nasveti.
6. Posvetovanja odsekov.
7. Odseki poročajo upravnemu odboru o svojih sklepih.

Vodstvo Zaveze.

Izjava.

Država in tudi posamezne avstrijske dežele nalagajo sedaj med vojno na rame ljudskošolskega in meščanskošolskega učiteljstva po šolskih inštancah izredno mnogo zastojnega dela. Ob izvrševanju tega dela se zdi časih temu učiteljstvu, da ni razen njega na svetu nobenega drugega stanu več. Razdeljevali so že razna vojna odlikovanja, a civilno učiteljstvo je bilo teh odlikovanj najmanj deležno. Učiteljstvo seveda ni delovalo zaradi odlikovanj, ampak zaradi stvari same. In delo, ki ga je izvršilo učiteljstvo v vojnem času z odličnimi uspehi, je bilo tako v učilnici kakor tudi zunaj nje v službi domovine ob raznih prilikah ogromno.

Tudi razni domači vojni in narodni odbori nočejo poznati učiteljstva. Učitel-

skih zastopnikov ne marajo v svoji sredi, dela pa jim vendarle nalagajo — bodisi direktno ali indirektno. Imenovali bi lahko več takih odborov, a zadostuje naj splošna trditev. Saj se poznamo!

Ni treba posebe poudarjati, da nam kot resničnim demokratom ni prav nič do odlikovanj in pohval. Koder in kadar je sodelovalo napredno slovensko učiteljstvo, je to storilo zaradi dobrega ali lepega namena. Ako si pa želimo v odborih, ki apelirajo na našo pomoč, svojega zastopstva, je ta zahteva utemeljena v pravilu, da bi smeli tudi odločati tam, koder hočejo, da naj delamo. To vendar ne gre, da smejo drugi razpolagati z našimi močmi in z našim časom, ne da bi naši zastopniki imeli pri tem odločujoče besede! To je tlačanstvo!

Članstvo Zaveze hoče biti povsod enakopravno in enakoveljavno z vsemi drugimi stanovi in organizacijami. Kdor nas neče poznati, ta naj tudi ne pričakuje našega sodelovanja. S svojimi silami in sredstvi imamo pravico razpolagati mi sami v namene in smotre, ki jih spoznamo za koristne, potrebne in skladne z nalogami učiteljskega stanu. Na nas pa sme računati le tisti, ki se obrne na naslove naših organizacij po našo pomoč! Tako zahteva naš stanovski ponos!

Vodstvo Zaveze.

Podržavljenje okrajnih šolskih nadzornikov.

Dunaj, 1. marca 1918.

V naučnem odseku državnega zbora se je dne 28. pret. mes. vršila debata o podržavljenju okrajnih šolskih nadzornikov. Naučni odsek se je izrekel za podržavljenje. Največ pa so v odseku govorili o tem, katero učiteljstvo naj prihaja v poštev za nadzornike. Poslanec Glöckl se je v principu popolnoma pravilno izrekel zato, da se je treba v tem primeru ozirati le na ljudskošolske in meščanske učitelje, ki so njih strokovna usposobljenost, dolgoletna praksa ter osebnostna značajnost jamstvo, da bodo pravi možje na pravem mestu. Poslanec dr. Vrstovšek je bil mnenja, da se je treba ozi-

raiti tudi na učno osebje učiteljšč, nadalje pa takisto na strokovnjake iz vrst srednješolskih profesorjev. Dasi je Vrstovškovo načelo širše in bolj demokratsko, vendar nima toliko stvarne utemeljenosti, nego jo ima Glöcklovo. Med učnim osebjem na učiteljščih so strokovnjaki, ki poznajo naloge in ustroj ljudskih in meščanskih šol, medtem ko takih strokovnjakov med srednješolskimi profesorji ni, ali so pa — bele vrane. Na Kranjskem so n. pr. napravili kar za deželnega šolskega nadzornika realnega kateheta dr. Opeko ter mu izročili ljudskošolski referat, ko je vendar jasno, da pozna ljudske šole le od zunaj ali pa izza mnenj in predsodkov nekaterih župnišč, kamor hodi na svojih inšpekcijskih najprej po informacije. Tak nadzornik se mora najprej sam učiti, in samemu je treba nadzorstva in vodstva, preden se sprijazni in seznanji s svojimi nalogami. In to se glasi kakor pravljica iz neznane dežele, da imenujejo za nadzornike tudi možje, ki ne poznajo šolstva, a ga naj nadzorujejo. Kako je to mogoče? In kje je to mogoče?

V naučnem odseku je naposled obveljalo Vrstovškovo načelo, da srednješolskih profesorjev ni izključiti iz imenovanja za okrajne šolske nadzornike. S tem je dana vladi pri izbiri nadzornikov ugodna prilika, da poišče res strokovnjake za ta važna mesta. Ne bo ji treba več izbirati le eksponentov kake politične stranke, kakor je to — recimo — fakt na Kranjskem, ali pa dvigati na nadzorniško mesto celo moža, ki se je v dobi vojne dobro, a k sreči brezuspešno kvalificiral za — denuncianta, kar je tudi že na Dunaju znano.

Stališče večine slovenskega in češkega učiteljstva glede podržavljenja okrajnih šolskih nadzornikov je jasno. Mi smo proti temu. Naši razlogi so znani. Državi vendar ne gre vsa oblast glede pravice, medtem ko ostaja hladna glede dolžnosti. S podržavljenjem okrajnih šol. nadzornikov prijemlje vlada šolstvo zopet pri vrhu, medtem ko pušča v nemar njene temelje in nosilce kulturnih smotrov šolstva. To načelo je za državo jako komodno in ceno, a ni niti pravilno, niti pravično, še manj je skladno z demokracijo, ki objema s čim večjimi, vedno jačje se pojavljajočimi valovi vse plasti vseh narodov. Šola vendar ni dvoživka, ampak mora po vsem svojem bistvu, vstroju, namenu in smotru služiti

le enemu: narodu! Podržavljenje okrajnih šolskih nadzornikov nima v danih razmerah stvarne utemeljenosti, temveč je to le eksistenčno vprašanje nadzornikov samih, ki se — kar je popolnoma jasno — goreče zavzemajo za uzakonenje svoje zahteve, ker so seveda tudi ti gospodje najbližji samemu sebi. Kruh je toliko tečnejši, ako je stalen — ne pa le od danes do jutri. Za existenco okrajnih šolskih nadzornikov resnično doslej nismo zavidali, ker sta jih politika in birokratizem držali v trdih skripicah; še manj jih bomo zavidali v bodoče, ker nam bodo še bolj tuji, nego so nam bili doslej. Naši tovariši postanejo strogo uradne osebe, obdane z vsem rešpektom in z vso silo uniformirane avtoritete, in le od njih intelekta in individualnosti bo odvisno, koliko bodo uspešnost svojega delovanja naslanjali na zblizanje in harmonijo naših proletarskih ter z trnjevo krono mučeništva in zaslužjenja ovenčanih duš!

O veliki večini okrajnih šolskih nadzornikov po slovenskih deželah ni čuti žale besede. Možje so, ki razumejo svoj posel ter jih niti sposobnosti, niti značaji ne trgajo od učiteljstva. Učiteljstvu so prijatelji, svetovalci in objektivni sodniki, zato se lahko ponašajo z uspehi, ki jih doseže učiteljstvo v njih nadzorovanih okrajih. Ker so z učiteljstvom, je učiteljstvo z njimi. Vse roke so sklenjene na skupnem delu in v medsebojni pomoči.

Drugod je pa položaj tak, umetno in namenoma ustvarjen, da ni prijateljstva, kjer bi moralo v interesu šolstva in učiteljstva biti. Tudi svetovalec ne more biti nihče, kdor sam ničesar ne zna, zato je pa objektivna sodba izključena, ker nadzorujejo diletanti strokovnjake in kjer navideznost — recimo kar odkrito: lepo s šolske table v zvezke dobesedno in doštetično prepisane naloge diktira sijajno službeno kvalifikacijo, medtem ko glave šolske mladine prihajajo vsak dan bolj prazne . . .

No, naj se zgodi karkoli, mi se ne bomo prav nič razburjali. Iz tega, koga od sedanjih okr. šol. nadzornikov podržavijo, spoznamo, ali vodi državne oblasti pri tej transakciji stvar ali oseba, pamet ali strast. Iz tega pa tudi razvidimo, kake namene ima s slovenskim šolstvom. In naposled ali pa v prvi vrsti: tudi ta akcija nosi vse znake malenkostne krparije, ki ne postavi

LISTEK

Iz umetniškega sveta.

Koncerta Minije Tomšinske in Antona Trosta.

V letošnji koncertni sezoni očitno prevladuje instrumentalna glasba, največkrat smo poslušali pianiste, med njimi domačina Ličarja in Antona Trosta. Na odru deželnega gledališča je jeseni nastopil sloviti klavirski virtuoz Backhaus, ki bi ga želeli še slišati, pozneje je koncertirala virtuozinja na gosli Angelina Svobodova, pred par tedni pa mlada Rusinja Minja Tomšinska.

Da so ljudje na njen koncert kar drli, pripisujem na rovaš reklame, ki je povedala, da so mlado Rusinjo komaj izpustili iz internacije v Budimpešti. Nekako nezaupljivo so obiskovalci koncerta gledali na oder, ko se je pokazalo mlado rusko dekle bledih lic, skoro boječega nastopa in je občinstvu dalo običajni poklon. Toda ko je koncertantka dvignila svoje gosli in jim začela izvabljati otožne melodije, so na mah izgubili vsi predsodki, in koj po prvi točki je gleda-

lišče odmevalo gromkega aplavza. Zaigrala nam je več točk, med njimi Paganinijev koncert, ki imajo nanj pogum le dovršeni goslači. Tomšinska je mlada virtuozinja, zato tudi še ne popolna. Prekrasno se ji posrečijo otožne, sentimentalne in lirčne stvari, dočim ji v točkah s hitrejšimi tempi mnogokrat izpodleti, ker ima preveč temperamenta. V hitrici uide njenim goslim napaden ton, dvojni prijem niso čisti, ni več harmonije in lepote v njenem igranju. Kadar pa zopet zasvira počasno melodijo, tedaj je njega igra občutena, v srce segajoče.

Na klavirju je Tomšinsko spremljala pianistinja Marija Ledererjeva z Dunaja, ki je tudi sama igrala par točk, žal, na skrajno slabem klavirju. —

Z napetostjo smo pričakovali koncert pianista Antona Trosta, domačega umetnika, ki je kot odličnjak zapustil šolo Glasbene Maticе, študiral pozneje na dunajski glasbeni akademiji in jo dovršil z odličnim uspehom, s priznanjem diplome in Lizstove nagrade. Potem je koncertiral z znanim goslačem Zlatkom Balokovićem po Hrvaškem in celo v Egiptu. Sedaj deluje na Dunaju, kjer je nastopal z velikim uspehom na priredbah najodličnejših dunajskih glasbenih društev. Odkar ni nastopil v Ljubljani, je preteklo že več let,

in razprodana Unionska dvorana je v nedeljo, dne 17. minulega meseca, dokazala, da Slovenci vedo ceniti uspehe svojega umetnika — rokaja. Vzpored koncerta je nosil imena najznačilnejših klavirskih kompozitov klasične in sedenje dobe. Trost nam je virtuozno igral Bacha, Brahmsa, Chopina, Suka, Dvořaka in skupno s svojo soprogo Claire Trost-Fiedlerjevo Lizsta. Ljudem je najbolj agujala Chopinova Poloneza op. 33 in Lizstov klavirski koncert v A-duru za dva klavirja, v katerem se je tudi Trostova gospa izkazala kongenialno umetnico s svojim soprogom. Trostova igra ima kolosalno tehniko, ki se kaže v krepko treniranih rokah. Mogočni akordi so kot izklesani iz granita, pasaže in kadence odlikuje izredna ročnost, le v nežno pobarvanih delih skladb čutim preveč moške udarce, premalo finega občutja. Na občinstvo je grandiozno učinkoval Lizstov koncert, delo klavirskega heroja, polno bestobnih harmoničnih in ritmičnih listov.

Trostu je bil v priznanje poklonjen velik lovovor venec s slovenskim trakom, gospe Trostovi krasen šopek. Umetniškemu paru želimo mnogo sreče in krasnih uspehov, želimo pa tudi, da nas še obišče: Trost je sin ljubljanskega učitelja Trosta. Z. P.

60 letnica Viktorja Parme.

Viktorja Parmo lahko štejejo med najpopularnejše slovenske skladatelje. Kolikrat so igrali njegove »Mlade vojake«! Če bi imel toliko vinarjev, je gotovo najtežatejši mož na Slovenskem. Njegove pevske vložke h Govekarjevimi »Kokoyučem«, koračma iz opere »Amazone« in najrazličnejši drugi plesni komadi so našli pot v vsakomur glasbeno družino. Izmed Parmovih oper je najboljša »Ksenija«, nekdanja domača našim in zagrebškem caru. Glasbena Matica je pred leti izvajala njegovega »Povodnjega moža«, bogve koliko neizvajanih skladb ima Parma še v svoji miznici. Predvsem je operetni skladatelj, ljubitelj lahkokrile Muze. Gotovo pa je, da je on eden onih slovenskih skladateljev, ki imajo orkester v svoji popolni oblasti: Njegova orkestracija je izborna. Kot politički uradnik je služboval na Kranjskem pri mnogih okr. glavarstvih. Povsod je bil učiteljstvu prijazen in naklonjen. Imamo ga v najboljšem spominu. Vojna furija pa ga je pregnala iz Ljubljane na Dunaj, kjer ima vsaj mir. Ob šestdesetletnici mu tudi mi ključemo: Še na mnoga leta!

šolstva na ono široko in globoko podlago, kakršno hoče imeti bodočnost narodne kulture. Majhni ljudje ne ustvarjajo velikih dejanj. Vse je le kratka prehodna doba...

In to dejstvo naj služi v tolažbo vsem, ki gledajo v šolstvu glavnega kulturnega činitelja in ki hočejo šolstvo reformirati tako, kakor to zahtevajo vsestranski interesi narodovega materialnega in moralnega življenja. Vsak dan prihajamo bliže oni dobi, ko bodo tudi taki moderni in resnični šolniki mogli in morali govoriti in — ustvarjati!

*

Dunaj, 1. marca 1918.

Včeraj, t. j. 28. februarja, so se vršila tu posvetovanja zaradi državnega prispevka za draginjske doklade ljudskošolskemu učitelstvu v letu 1918. Tega posvetovanja so se udeležili zastopniki učitelstva vseh narodov — razen Jugoslovanov, ki niso na to posvetovanje iz meni neznanega vzroka dobili nobenega povabila. V imenu Jugoslovanskega kluba je konferiral z učiteljskimi delegati poslanec dr. Vrstovšek, ki je obenem razložil potrebe učitelstva južnih dežel. Vsi govorniki so izrekli soglasje z odsekovim predlogom. (Glej vlogo Deželnega slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani v razpredelku „Iz naše organizacije“ v današnji številki našega lista! Op. uređn.) — Odsek mora zahtevati, da bo v zakonu izrečeno povedano, naj se enkratni državni nabavni prispevek za l. 1918 določa in izplačuje natančno po ključu in načinu, kakor to velja za državno učitelstvo, in po rodovinskem stanju z dne 1. januarja t. l. Potem bo vsak dvom izključen in vsaka samostojna razlaga nemogoča. Država pa naj ta denar učitelstvu sama direktno nakaze, nikakor pa ne sme denarja izročiti deželni odbor, da bi ga delili „po lastni previdnosti“. O tej „previdnosti“ deželnega odbora imajo na Kranjskem prebridke izkušnje. Po drugih deželah pa, koder slušuje tudi slovensko učitelstvo, a vladajo tujerodni deželni odbori, bi bila taka „previdnost“ temu učitelstvu samo v kvar. Vse dosedanje izkušnje nas silijo do teh zahtev, ki morejo edine garantirati, da bo vse slovensko učitelstvo deležno teh podpor po načelu enakopravnosti in pravičnosti!

Goriškemu učitelstvu!

Za goriško učitelstvo ima deželni odbor 440.000 K. O razdelitvi bo sklepal na prvi seji. Predlog deželni odboru je: Vsak učitelj (učiteljica?) dobi 450 K; če je poročen, nekaj več; za vsakega otroka po 100 K, nadalje še po 50 K, kakor služi več nego 5, oziroma 15 let. Podpore bi šle do 1000 K. — Toliko učitelstvu v znanje, da si ne bo delalo nepotrebnih iluzij. Kdaj se bo ta državni nabavni prispevek razdelil, se še ne ve.

Gordiški vozeli.

Učitelja čaka strgan rokav, palca beraška, prazen bokal.

Prosto po Vodniku in sedanjim razmeram primerno.

1.017.800 K — natančno toliko državnega denarja je prišlo v Ljubljano na finančno ravnateljstvo dne 22. januarja leta 1918. po Kr. roj. Dva dni pozneje, t. j. dne 24. istega meseca in leta, je bilo nakazilo realizovano deželni odboru. To je tisti denar, ki ga je država dala glasom sklepa državnega zbora kranjskemu učitelstvu kot enkratni nabavni prispevek za leto 1917, ki bi moral biti že izplačan vsakemu v nedeljenem odpadajočem znesku po rodovinskem stanju z dne 1. decembra 1917, torej je to učiteljski denar — naš denar!

Kje je ta denar in kaj delajo z njim, da ga ne dajo učitelstvu, ki je njegov in ki ga krvavo potrebuje?

Pretekli petek, dne 1. t. m., se je vršila seja deželnega šolskega sveta, in tedaj je dr. Ravnikar vprašal gospode tako, kakor smo zapisali zgoraj. Tisti čas je prejel grof Attems brzojavke od okrajnih učiteljskih društev, ki ga kličejo v zadnji uri na pomoč, da učitelstvo ne pogrine od pomanjkanja. To se vendar čudno in neverjetno glasi: Učitelstvo ima od države nakazani milijon kron, a tega denarja mu ne izplačajo, da mora vzlic temu, čeprav je njegov denar že več kot mesec dni v Ljubljani, v besede pravem in žalostnem pomenu stradati. Deželni gospodje so se izgovarjali, da oni niso temu krivi, vladni gospodje pa so tarnali, da je njihovo razdelitveno delo tako težavno in tako komplicirano, da ga doslej

niso mogli rešiti, da ga tudi v doglednem času ne bodo mogli rešiti, čeprav se trudijo in pehajo noč in dan! Noč in dan! Toda vključ temu napornemu delu — ali pa morda ravno zaradi njega — trpi kranjsko učitelstvo prave pravcate Tantalove muke: ima svoj denar, a ne more do njega, da bi se rešilo gospodarskega propada!

Kakor vidimo, so naši krušni očeti spletli nov Gordiški vozeli modernega veka, ki ga ne morejo razvozlati, da bi se iz njegove sredine izluščil milijon kron učiteljskega denarja in prišel naposled v prave roke. Treba bi Aleksandra Velikega Drugega, da razseka ta Gordiški vozeli nove izdaje in reši kranjsko učitelstvo materialnega pogina. Preden nam prijazna usoda zopet nakloni takega znamenitega moža, se utegne naš milijon na obrestih razkotiti do drugega milijona, mi pa bomo vzlic temu še vedno lačni in raztrgani!

Da prihranimo, oziroma vrnemo gospodom vsaj nočni počitek, ki so ga zaradi nas izgubili, in da se ne pretegnjejo z dnevnim delom, ki jim ga razdelitev našega denarja provzroča, se jih usojamo opozarjati na enostavno pot, ki bi bilo mogoče po njej brez genialnosti Aleksandra Velikega priti do jedra temu novodobnemu Gordiškem vozlu in dati čimprej učitelstvu to, kar je samo in edino njegovega! Bojimo se le, da je bilo vse dosedanje delo naših prijateljev na dež. šol. svetu zaman, ker niso prišli še do nobenega rezultata, in da bodo morali začeti iznova, ako hočemo vsaj še v tem letu priti do svojega denarja. Dela, ki bi ga količkaj praktični šolniki ali uradniki rešili najpozneje v enem mesecu, bi se mi lotili po tem načrtu:

1. Okrajni šolski sveti pošljejo okrožnice vsem šolskim vodstvom svojega okraja z naročilom, naj po teh in teh točkah ugotovijo rodovinske razmere učitelstva svojih šol po stanju z dne 1. decembra 1917, kakor se je glasila določba sklepa državnega zbora. To delo morajo šolska vodstva dokončati **tekem enega tedna** in svoje izdelke poslati svojemu okrajnemu šolskemu svetu.

2. Ti odgovori pridejo v roke okrajnim šolskim nadzornikom. Ti imajo nalogo, da **tekem nadaljnjega tedna** pregledajo in preizkusijo doposlane referate svojih podrejenih šol ter svoj izdelek pošljejo deželni odboru šolskemu svetu! Ako bi tega dela okrajni šolski nadzorniki v določenem roku sami ne zmogli, naj pritegnejo na pomoč tri do štiri **praktične učitelje** iz bližine svojega službenega mesta. Vsak učitelj vzame v delo par šol, in vse delo bo opravljeno v par dneh, zakaj učitelji bi se z veseljem, pa tudi z zagotovljenim uspehom lotili dela, saj bi delali tovarišem v korist. Če bi bilo treba, bi radi delali v resnici dan in noč, samo da bi bilo delo prej opravljeno in to krušno vprašanje prej rešeno.

3. Ti referati pridejo petem na dež. šol. svet. Ta ima **štirinajst dni** časa, da pregleda in presodi delo okrajnih šolskih svetov ter naposled — kar je glavno! — določi višino na posamezne osebe odpadajočih zneskov na temelju izkazov, ki jih je dobil od okrajnih šolskih svetov. Da bi šlo delo hitreje izpod rok, vzame tudi dež. šol. svet na pomoč nekaj praktičnih učiteljev iz Ljubljane, ki jim da v ta namen lahko po teden dni dopusta, kar bo našemu skupnemu življenjskemu vprašanju le koristilo.

Po tem načrtu bi mi razmotali ta Gordiški vozeli in smo prepričani, da bi bila ta zamotana stvar rešena točno, temeljito in v najkrajšem času. Ne verjamemo, da bi na ta način tega dela ne mogli rešiti **najpozneje v enem mesecu** — pa bi jim zaradi tega ne bilo treba žrtvovati niti ene ure blagodejnega spanja!

Pomislimi moramo tudi, da ni kranjska dežela tako strašno velika, da bi je praktičen šolnik ne poznal od enega konca do drugega. Prvi pogoj pa je, da se dela lotijo — kakor smo že večkrat poudarili — praktični šolniki, oziroma uradniki, ne pa birokrati, ki si bogve kako in bogve čemu tako enostavno delo otežujejo, da ne pridejo nikamor naprej, ampak da njih cincanje in prekladanje aktov vedno tesneje zapleta vrveco okrog vrata kranjskemu učitelstvu!

Po nekaterih šolah niso vsi učitelji doma, ker jih je mnogo še vedno v vojni službi. Kaj v takem slučaju? Vodstvo dotične šole ima vendar **stanovski izkaz** dotičnega učitelja, pa tudi njegove rodovinske razmere so mu znane. Če bi mu pa te razmere ne bile znane, bo vendar v dotičnem kraju kak človek (žena, sodnik, prijatelj), ki bo vedel povedati, česar bi morda vodstvo ne znalo. In končno morajo vsaj okrajni šolski sveti **rešiti** katastrofo svojega učitelstva, ako ga deželni šolski svet nima. **Kakšen red pa je to?** Zaradi zanikrosti oblasti mora trpeti učitelstvo!

Kakor vidimo in čutimo, je v tem vitalnem vprašanju, ko gre za eksistenco učitelstva, **odpovedal ves birokratski aparat**. Ker se gospodje izgubili glavo, mora učitelstvo stradati. Iz vsega stopanja s tem učiteljskim denarjem pa je tudi razvidno, da gospodje sami ne vedo, kaj hočejo. V Ljubljani se je n. pr. zgodilo, da je okrajni šolski nadzornik sklicaval voditelje že na tri ali štiri pomenke, a na vsakem je hotel imeti drugačne podatke glede na razdelitev tega našega denarja — dokaz, da gospod praktični šolnik sam ne ve, kaj in kako. Ali pa ima morda tako naročilo od zgoraj, samo da se rešitev zavleče in Kalteneggerjev vozeli še bolj zaplete.

Medtem pa, ko se tako igrajo z življenjem učitelstva, deželni odbor drobi učiteljski denar na kosčke, da nam naposled res nič drugega ne ostane nego »strgan rokav, palca beraška, prazen bokal« in stari, nepoboljšljivi — birokratski šlendriani! Vse te in take razmere so se tudi zamotale v predvno zapleten vozeli, ki nas tišči in ugonablja kot krvosos in ki bi mu treba resničnega Aleksandra, da ga enkrat za vselej razreže na drobne kosčke!

Ob takih razmerah ni nič čudnega, če učitelstvo vidno telesno hira in duševno tako trpi, da se mu odpira pot do zdravnika, ki pa ne more nič drugega konstatirati, nego da je učitelstvo iztrpano in izmoggano ter rabi kruha in počitka!

Gospodje sami vžigajo v Gordiški vozeli odznak našega trpljenja in grb svoje plemenitosti — mrtvaško glavo!

O neki nujni reformi v naši organizaciji.

Slovensko učitelstvo je pokazalo že nešteto krat, da se v polni meri zaveda svojega pomena v narodnem kulturnem življenju. Da ta zavest ni rodila onih sadov, ki bi jih bilo nujno želeti, je žalobno neujaljena resnica. Raziskovati vzroke teh neuspehov, mi danes ni namen, akoravno bi bilo to jako koristno delo. Slovensko učitelstvo ne bo smelo mimo teh vzrokov z zavezanimi očmi in s piščem usmiljenja, ker bi s takim postopanjem oškodovalo predvsem samo sebe, odreklo bi se vsakemu globljemu spoznanju resničnih razmer, s katerimi mora vsakdo računati, ki hoče za svojo pošteno voljo tudi poštenih uspehov; resigniralo bi na dragocene nauke, ki jih vsak izgrešen stopček v obliči nudi človeku, ki se resno trudi, priboriti svojim mislim pravo in polno istinitost ter jih postaviti v krvi in mesu na sodobna tla. To delo slovensko učitelstvo še čaka; izvršiti se bo moralo sine ira et studio.

Rekel sem: na sodobna tla. Ta sodobna tla niso nekaj povsem novega, oblika iztrgana iz organcine celote. So življenje, ki temelji v prošlosti, ki se je nujno porodilo iz razvojnih komponent naše polpreteklosti. Zadnjih vzrokov in gibalnih sil nam bo na vsak način iskati v ravnokar zaključeni zgodovinski epohi. Toda med včeraj in danes zija nepremostljiv prepad, in le najsubtilnejše, rekel bi, metafizične nitke vežejo po večno neizpremenljivem vzročnem zakonu oba tako bistveno se razlikujoča svetova. Nove življenjske oblike kličejo že z neodoljivo silo na dan; danes velja predvsem: odprto oko in uho, na stečaj odprto srce, da nam ne uide niti atom onih sestavnih sil, iz katerih se gradi nova življenjska stavba izmučenega človeštva. Le v kolikor se nam bo posrečilo zainteresirati na gradnji te bodoče stavbe vse sloje našega naroda, v toliko se nam bo ta stavba tudi posrečila. Gorje nam, če se ne oprostimo usodepolne zmote prejšnjih dni, da so le inteligentije poklicani graditi iz samih sebe kulturo kakega naroda. Ta pot vodi le do nesrečne izolacije narodnega razumnitva od svojega ljudstva, ustvarja iz narodnega organizma dva tuja si svetova, ki si stojita nasproti deloma brezbrizno in tuje, deloma celo sovražno. Taka kultura je laži-kultura, je stavba v oblakih. Slovenski umetniki, književniki in šolniki bi znali o tem pripovedovati žalostno poglavje iz dni, ki so bili.

Ta dragocen nauk si bo moralo slovensko učitelstvo dobro vtisniti v spomin in na njegovem temelju začrtati vse svoje delovanje v bodočnosti. To je vsa skrivnost demokratske ideje. Sli bomo med ljudstvo, a ne sporadično, ampak sistematično, ne sledeč impulzom trenutnega kavarniškega navdušenja, ampak po dobro premišljenem načrtu, ponojenem iz srčnih nagibov, a izbrušenim na kamenu sisteme — ustvarjajočega, filozofsko-umerjenega razuma; ne s supponiranimi eksotičnimi dogmami, ampak edino z

željo, spoznavati svoj narod, poiskati v njem samem vse one zdrave moralne sile, na katere hočemo postaviti trdno stavbo bodoče kulture.

Odpira se nam tedaj s tega vidika ogromno tonašče, na katerem nam bo preizkušati svoje moči. V to svrhu potrebujemo pa krepke organizacije za svojo lastno izobrazbo, a tudi kot izhodišče. In to je za enkrat ono, na kar sem hotel danes opozoriti svoje stanovske tovariše in tovarišice širom slovenske domovine.

Naše stanovske organizacije ne odgovarjajo več v svoji strukturi zahtevam časa. Preozke so, pretesne! V okviru naših društvenih pravil se ne moremo več gibati, ovirajo nas pri vsakem svobodnejšem in odločnejšem razmahu življenjskih energij. Hočemo zraka, svobode in prostora! Rabimo društev, ki bodo lahko organizirala naše kulturno delo med ljudstvom. Vse panoge modernega socialnega dela morajo biti osredotočene v naših društvih, iz njih morajo izhajati vse pobude za kulturno delo slovenskega učitelstva. Društev, ki nam po svojih omejenih pravih nprestano zabičujejo nekompetenco o vseh drugih, izven zgolj pedagoških in stanovsko-gimotnih zadevah, ne rabimo več. Ta društva bi bila anahronizem, ki bi nam onemogočal sploh vsako delo med ljudstvom, in prvi vrstj ravno ono delo, od katerega si obetamo, da nam prinese novo dobo naše zgodovine, da dvigne naš narod v eno vrsto z drugimi tekmujočimi omikanimi narodi.

Popolnoma neopravičen bi bil morebiten ugovor, da rabimo svoja društva v današnji strukturi izključno za svoje stanovske koristi, da pa imamo za drugo svoje delovanje povsod raznih političkih in kulturnih društev na razpolago. Da, imamo jih, a posluževali se jih bomo, kadar bomo mi hoteli. V takih neučiteljskih društvih je učitelstvo do sedaj ubijalo vse svoje moči, in to v nešteto slučajih ne za ljudske koristi, marveč za intencije raznih podeželnih in malomeščanskih klik. Ogromno delo je vršilo učitelstvo dan za dnevom, a sadove tega ni delo ni z raznimi narodnimi maliki, kaj še, da bi jih zahtevalo izključno le zase. Med delavci-učitelji in ljudstvom so stale kliske, a škodo je trpelo od teh nezdravili razmer ljudstvo in učitelstvo. Ustvarjamo si za vse kompetentna društva in izločili smo na ta način steno, ki je stala do sedaj med nami in narodom. Kritike se nam ni bati: imamo bogate izkušnje in utrjene roke, in naše delo bo javno. Nastopati bomo lahko z odprtim vezirjem, podri umetno kuliso, ki nas je ločila doslej od ljudstva in skrivala naš trud in našo dobro voljo pred edino poklicanim faktorjem: ljudsko sodbo.

Izhajaje iz teh predpostav, se je obrnil odbor Sežanskega učiteljskega društva na vodstvo Zaveze, da prouči to perečo zadevo ter izdala za vsa v Zavezi včlanjena učiteljska društva enotna vzorna pravila, ki bodo omogočala učitelstvu, da razvije vse svoje sile že v okviru svojih lastnih organizacij. Te morajo postati naše prave duševne delavnice in izobraževalnice. Edino naša lastna društva so poklicana dajati učitelstvu vse potrebne direktive v veliki dobi, ki se bliža z onjaškimi koraki, da preizkuša našo moč in političko zrelost.

Al. Hreščak.

Klic po pomoči poročenih učiteljic z učiteljii z Gor. Stajerske.

»Deutscher Montag«, malo znani mariborski tednik, prinaša v svoji 5. številki z dne 4. februarja t. l. pod naslovom »Ein Notschrei der Lehrerehepaare aus Obersteier« sledeči zanimiv članek. Njegova vsebina ima dokaj sorodnosti tudi z našimi bednimi razmerami, ker gre tam in tu za učiteljske zakonske pare. Članek pravi:

Kogar bogovi sovražijo, tega napravijo za učitelja. Tako govori stano reklo. Toda bridka izkušnja uči: Kogar bogovi slepo in fanatično sovražijo in ga hočejo na vsak način ugonobiti, tega napravijo za učiteljice, ki poroče svoje kolege. Le-ta so — vsaj na Stajerskem — izmed siromašnih najsiromašnejše.

Polna 4 leta moramo požirati krivice nad krivico. Leta 1914. je dobilo učitelstvo kot predujem k regulaciji svojih plač, ki je bila to leto obljubljena, draginjske doklade, ki so jih šteli v pokojnino. Toda tako učitelji kakor učiteljice teh poročenih parov sta dobila veliko manj kakor ostalo učitelstvo.

Mi poročeni pari, v prvi vrsti poročene učiteljice — poročene namreč z učitelji — smo od te dobe učne osebe druge vrste. Pri vojnih dokladah leta 1915. je bilo za deželo Stajersko nekaj samo ob